

Маргарита М. Кучер¹, Олена С. Аносова²,
Олег М. Варчук³, Артур Є. Романовський⁴

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

У статті здійснено огляд складників інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва та аналіз методичних підходів до його оцінки. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибшого розуміння теоретичних засад та закономірностей формування, структури, методології оцінки та напрямків раціонального використання інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва. Це дозволяє усім суб'єктам підприємництва здійснювати об'єктивну оцінку власних можливостей, визначати нові напрямки інноваційної діяльності та формувати дієву стратегію інноваційного розвитку, яка має сформувати фундамент високої конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва в майбутньому.

Розглянуто особливості проблемно-орієнтованого підходу до оцінки інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва. Даний підхід передбачає визначення критеріїв, індикаторів та процедур оцінювання, узгоджених із наперед встановленою метою або певним результатом інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва. Індикатори оцінювання класифікуються залежно від належності до ресурсного або процедурного компонента інноваційного розвитку.

Визначено підхід до оцінювання рівня інноваційності малого та середнього підприємництва з метою майбутнього впровадження інновацій. Визначено, що такий підхід необхідно застосовувати у менеджменті проєктів на початковому етапі, особливо протягом розробки та прийняття рішення щодо впровадження конкретного високотехнологічного проєкту в процесі відновлення малого та середнього підприємства.

Ключові слова: інноваційний розвиток, мале і середнє підприємництво, інноваційний потенціал, відновлення, управління, проблемно-орієнтований підхід.

Табл. 3. Форм. 2. Літ. 6.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-279-263-268

Marharyta M. Kucher, Olena S. Anosova, Oleh M. Varchuk, Artur E. Romanovskyi ASSESSMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC RECOVERY

The article reviews the components of innovative development of small and medium-sized enterprises and analyzes methodological approaches to its assessment. The relevance of the study is due to the need for a deeper understanding of the theoretical foundations and patterns of formation, structure, assessment methodology and directions of rational use of innovative development of small and medium-sized enterprises. This allows all business entities to objectively assess their own capabilities, identify new areas of innovation activity, and form an effective strategy for innovative development, which should form the foundation for high competitiveness of small and medium-sized businesses in the future.

¹ University of Customs and Finance, Ukraine.

² Kharkiv State Academy of Physical Culture, Ukraine

³ University of Customs and Finance, Ukraine

⁴ University of Customs and Finance, Ukraine

The features of the problem-oriented approach to assessing the innovative development of small and medium-sized enterprises are considered. This approach involves the definition of criteria, indicators and assessment procedures, consistent with a predetermined goal or a specific result of the innovative development of small and medium-sized enterprises. Assessment indicators are classified depending on their belonging to the resource or procedural component of innovative development.

An approach to assessing the level of innovation of small and medium-sized enterprises for the purpose of future implementation of innovations has been determined. It has been determined that such an approach should be applied in project management at the initial stage, especially during the development and decision-making process regarding the implementation of a specific high-tech project in the process of restoring small and medium-sized enterprises.

Keywords: innovative development, small and medium-sized enterprises, innovative potential, recovery, management, problem-oriented approach.

Peer-reviewed, approved and placed: 19.09.2024.

Постановка проблеми. Інновації та аналіз інноваційних процесів відіграють визначну роль у підтримці процесу довгострокового відновлення підприємств та економіки, формуванні темпів їхнього розвитку, а також у збереженні й підвищенні рівня конкурентоспроможності. Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю глибшого розуміння теоретичних засад і закономірностей формування, структури, методології оцінки та напрямків раціонального використання інноваційного потенціалу. Це дозволяє усім суб'єктам підприємництва здійснювати об'єктивну оцінку власних можливостей, визначати нові напрямки інноваційної діяльності та формувати дієву стратегію інноваційного розвитку, яка має сформувати фундамент високої конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття "інновація" походить від словосполучення "впроваджувати новациї". Новація є результатом досліджень і розробок, спрямованих на підвищення ефективності у різних сферах діяльності. Це результат інтелектуальної праці, який може реалізуватися у вигляді відкриття, винаходу, документації, товарного знаку, раціоналізаторської пропозиції, патенту на новий продукт або технологію, принципово нових наукових підходів, ноу-хау та деяких інших форм. Новація може вважатися потенційною інновацією до моменту комерціалізації [2, с.10]. Проте є відмінності між новацією, винаходом та інновацією.

В науковій літературі виділяють суттєві відмінності між поняттями "відкриття", "новація", "винахід" й "інновація" [2, с. 11].

Процес комерціалізації (тобто впровадження новаций на ринок) може бути тривалим і витратним, але період між народженням новациї та її впровадженням сьогодні скорочується завдяки розвитку інноваційного малого та середнього підприємництва. Сьогодні інновація визначається як процес втілення новаций у новій продукції, послугах чи технологіях, які допомагають задоволенню потреб і забезпечують підвищення економічної ефективності [3;6].

Сучасне визначення інновації поширюється на всі сектори економіки. Інновацію також трактують як нові або поліпшені продукти чи процеси, які

значно відрізняються від попередніх і пропонуються користувачам або використовуються підприємством. Аналіз і моделювання інновацій націлені на визначення технологічних змін, що вимірюються показниками досліджень, розробок та патентування [1, с.5].

Інновації в різних галузях економіки реалізуються доволі нерівномірно. В Україні більшість галузей, що використовують технологічні інновації, зосереджуються на процесній складовій. Проте підприємства розробляють в тому числі продуктові інновації. Використання різних видів інновацій підвищує продуктивність і ефективність підприємств, сприяючи їхньому розвитку і конкурентоспроможності.

Мета дослідження проаналізувати і обґрунтувати систему показників оцінки інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва в процесі його відновлення.

Основні результати дослідження. Для аналізу інноваційного розвитку в рамках процесу відновлення може застосовуватися проблемно-орієнтований підхід, який передбачає визначення критеріїв, індикаторів та процедур оцінювання, узгоджених із наперед встановленою метою або певним результатом інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва. Індикатори оцінювання класифікуються залежно від належності до ресурсного або процедурного компонента інноваційного розвитку. Кожен індикатор, а також їхні групи, характеризуються коефіцієнтами ваги, що відображають їхній вплив. Для визначення значущості параметрів застосовується експертний метод попарного порівняння індикаторів [5, с. 25].

Параметри якісних оцінок переважання одного показника відносно іншого трансформують у кількісні оцінки, при цьому використовується п'ятибальна шкала оцінювання (табл.1).

Відповідно розглянутої методики, будують матрицю попарних індикаторів, що базується на опитуваннях експертів, в якій параметр рядка порівнюється з кожним параметром наведеним у стовпчику (табл. 2).

Таблиця 1. Шкала трансформації якісних оцінок переваги показників в кількісній інтерпретації, [5, 22-31]

Вагомість першого показника	Кількісна оцінка
відповідає вагомості другого показника	1
ненабагато більше вагомості другого показника	2
більше вагомості другого показника	3
значно більше другого показника	4
абсолютне значення порівняно з другим показником	5

Таблиця 2. Матриця попарних показників, [5, 22-31]

	П ₁	П ₂	...	П _i
П ₁	1	a ₁₂		a _{1i}
П ₂	A ₂₁	1		a _{2i}
....	...	...	1	...
П _i	a _{i1}	a _{i2}	...	1

За кожним параметром, за рядками здійснюють підрахунок суми балів. Таким чином, у рядку міститься сумарний бал, який набрав кожен показник (ар), а далі обчислюють загальну суму балів (а_з).

Коефіцієнти вагомості параметрів розраховуються за формулою:

$$i = a_p / a_z. \quad (1)$$

Для найбільш об'єктивного визначення вагомості показників необхідно врахувати наступні значення: інноваційну специфіку галузі, розміри компанії, інтеграційні зв'язки, а також які роботи інноваційного циклу здійснюються.

Можна запропонувати механізм оцінки комплексного стану інноваційності малого та середнього підприємництва для впровадження інновацій з метою відновлення ефективного виробництва. Він базується на експертній оцінці основних блоків інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва у процесі відновлення (табл. 3).

Наступним етапом оцінки комплексного стану інноваційності малого та середнього підприємництва для відновлення є визначення узагальнюючого показника, який можна розрахувати за наступною формулою:

$$I = O_i * K_i \quad (2)$$

де I – величина інноваційного потенціалу, необхідна для відновлення малого та середнього підприємництва; O_i – експертна оцінка аплікації i -го елементу інноваційності; K_i – коефіцієнт впливу i -го елементу інноваційного розвитку.

На основі узагальнення наявних даних підприємств з різних галузей було запропоновано наступну шкалу:

від 0 до 5,0 – недостатній рівень інноваційного розвитку;

від 5,1 до 8,0 – середній (достатній) рівень інноваційного розвитку;

від 8,1 до 10,0 – високий (вищий достатнього) рівень інноваційного розвитку.

Запропонований вище принцип оцінки рівня інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва як системного явища необхідно ефективно застосовувати, в першу чергу, у менеджменті проєктів на початковому етапі, а саме протягом розробки та прийняття рішення щодо впровадження конкретного високотехнологічного проєкту в процесі відновлення (реконструкції) того чи іншого підприємства.

Висновки. Здійснено огляд складників інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва та аналіз методичних підходів до його оцінки. Розглянуто особливості проблемно-орієнтованого підходу до оцінки інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва. Даний підхід передбачає визначення критеріїв, індикаторів та процедур оцінювання, узгоджених із наперед встановленою метою або певним результатом інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва. Індикатори оцінювання класифікуються залежно від належності до ресурсного або процедурного компонента інноваційного розвитку. Визначено підхід до

оцінювання рівня інноваційності малого та середнього підприємництва з метою майбутнього впровадження інновацій.

Таблиця 3. Таблиця експертної оцінки комплексного стану інноваційності малого та середнього підприємництва для відновлення та реконструкції, узагальнено авторами

Складові	Параметри	Вага	Бали	Зважена оцінка
1. Техніко-технологічна	1.1.Частка витрат на наукові розробки та провайдинг в собівартості продукції. 1.2.Рівень використання власних розробок в собівартості продукції.			
Підсумок		0,2		
2. Кадрова	2.1.Відповідність системи мотивації персоналу завданням стимуляції винахідницької та інноваційної діяльності. 2.2.Ступінь кваліфікації персоналу. 2.3.Ступінь готовності персоналу до змін у роботі підприємства.			
Підсумок		0,18		
3. Виробнича	3.1.Рівень використання наявних виробничих потужностей. 3.2.Рівень прогресивності використовуваних технологій. 3.3.Ступінь адаптивності виробництва.			
Підсумок		0,11		
4.Організаційна	4.1.Рівень компетенції керівників щодо інноваційних змін. 4.2.Відповідність організаційної структури інноваційній спрямованості розвитку підприємства. 4.3.Ступінь відповідності наявної організаційної культури інноваційному шляху розвитку. 4.4.Наявність механізмів оперативного прийняття рішень та розробки альтернативних варіантів інноваційних змін. 4.5.Адекватність системи інформаційного забезпечення інноваційним процесам.			
Підсумок		0,18		
5.Маркетингова	5.1.Оцінка величини попиту на інноваційний продукт. 5.2.Ефективність системи продажу. 5.3.Ефективність використання рекламних заходів. 5.4.Адаптивність цінової політики інноваційного продукту до ринкових умов.			
Підсумок		0,15		
6. Фінансова	6.1.Коефіцієнт загальної ліквідності. 6.2.Період окупності інвестицій конкретного проєкту. 6.3.Коефіцієнт швидкої ліквідності.			
Підсумок		0,18		
Усього		1,0		

Визначено, що такий підхід необхідно застосовувати у менеджменті проєктів на початковому етапі, особливо протягом розробки та прийняття рішення щодо впровадження конкретного високотехнологічного проєкту в процесі відновлення малого та середнього підприємництва.

1. Akhtar N. Unlocking the Potential: The Impact of Innovative Capability on Process, Product, and Market Innovation and Firm Performance. *Marketing and Management of Innovations*. №2. 2023. P.19–33.
2. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент: підручник. Суми: ВТД - Університетська книга, 2010. 334 с.
3. Микитюк П.П., Крисько Ж.Л., Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Скочилиас С.М. Інноваційний розвиток підприємства: навчальний посібник. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с
4. Солдак М.О. Оцінка інноваційної активності галузей економіки Придніпровського економічного району в контексті формування регіональних інноваційних екосистем. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 2(60). URL: [http://www.evd-journal.org/download/2020/2\(60\)/09-Soldak.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2020/2(60)/09-Soldak.pdf)
5. Верба В.А., Новікова І. В. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства. *Проблеми науки*. №3. 2003. С. 21–31.
6. Aiginger K., Rodrik D. Rebirth of industrial policy and an agenda for the twenty- first century. *Journal of Industry, Competition and Trade*. Vol. 20 (2). №1. 2020. P.189–207.

-
1. Akhtar, N. (2023). Unlocking the Potential: The Impact of Innovative Capability on Process, Product, and Market Innovation and Firm Performance. *Marketing and Management of Innovations*, 2, 19–33.
 2. Illiashenko, S.M. (2010). *Innovatsiyni menedzhment: pidruchnyk*. Sumy: VTD - Universytetska knyha, 334 s.
 3. Mykytiuk, P.P., Krysko, Zh.L., Ovsianiuk-Berdadina, O.F., & Skochylias, S.M. (2015). *Innovatsiyni rozvytok pidpriemstva: navchalnyi posibnyk*. Ternopil: PP «Prynter Inform», 224 s
 4. Soldak, M.O. (2020). Otsinka innovatsiynoi aktyvnosti haluzei ekonomiky prydniprovskoho ekonomichnoho raionu v konteksti formuvannya rehionalnykh innovatsiynykh ekosystem. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, 2(60). URL: [http://www.evd-journal.org/download/2020/2\(60\)/09-Soldak.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2020/2(60)/09-Soldak.pdf)
 5. Verba V.A., & Novikova, I. V. (2003). *Metodychni rekomendatsii z otsinky innovatsiynoho potentsialu pidpriemstva*. *Problemy nauky*, 3, 21–31.
 6. Aiginger, K., & Rodrik, D. (2020). Rebirth of industrial policy and an agenda for the twenty- first century. *Journal of Industry, Competition and Trade*, 20 (2), 1, 189–207.